

РОЗВИТОК МЕРЕЖІ МОЛОДІЖНИХ ЦЕНТРІВ ТА ПРОСТОРІВ У ГРОМАДАХ В УКРАЇНІ

DEVELOPMENT OF A NETWORK OF YOUTH CENTRES AND SPACES IN COMMUNITIES IN UKRAINE

У статті розглянуто сучасні виклики та проблеми, пов'язані з розвитком мережі молодіжних центрів/просторів (далі – МЦ/МП) у громадах України. Висвітлено можливі шляхи вдосконалення на основі доступних ресурсів, зокрема певних проєктів підтримки молодіжних центрів.

Особлива увага приділена необхідності покращення системи молодіжної роботи в Україні для підвищення якості та ефективності надання послуг молоді, а також для підвищення рівня довіри та підтримки громади. Зазначено, що розвиток МЦ/МП в Україні має стратегічне значення для забезпечення сталого розвитку громад та соціальної стабільності в країні.

Особливим пріоритетом української молодіжної політики є розвиток мережі молодіжних центрів і просторів європейського зразка, який, по суті, є центрами практичної роботи з молоддю. Це унікальні заклади, які сприяють розвитку молоді, громадянської освіти, популяризації здорового способу життя, волонтерства, молодіжного підприємництва, підвищення мобільності молоді тощо. Напрямки їх роботи сформовані з урахуванням потреб та інтересів молоді в конкретних населених пунктах.

Існує багато викликів серед молоді, починаючи з високого рівня тривожності та психологічно нестабільного стану молоді, як тих, хто перебуває в Україні та і тих, хто виїхав за кордон, низьким рівнем самостійності та життєстійкості, спроможності справлятися з тими умовами, в які вони потрапили. Крім того, негативний вплив на молодь має нестабільна економічна ситуація в країні, високий рівень безробіття та міграції (внутрішньої та зовнішньої), зруйнованою молодіжною інфраструктурою та відтоком кадрів, які працюють з молоддю, в різних областях України.

Водночас зосередили увагу на одній комплексній проблемі: відсутність безпечного та сприятливого середовища для життя, роботи та реалізації власного потенціалу молодих людей в Україні. Проблема проявляється в неспроможності молодих людей справитися з викликами, які перед ними постають внаслідок війни росії проти України, наявності низького рівня базових потреб для життя, високого рівня тривожності серед молоді та низького рівня самостійності, життєстійкості. Як наслідок, молоді люди не мають можливості та бажання спрямовувати свій час для розвитку своєї територіальної громади, села або міста, країни загалом.

Сьогодні в Україні працюють усі молодіжні центри та простори всіх форм власності, в тому числі на базах закладів освіти, культури та спорту. Такі молодіжні центри, платформи та коворкінги вже успішно працюють у місцях обласних центрів України, а також активно розвиваються в невеликих містах та селах України. І явним лідером у цьому питанні є Донецька область.

Ключові слова: молодіжний центр, молодіжний простір, громада, громадянська активність, воєнний стан.

The article discusses current challenges and problems related to the development of a network of youth centers/spaces (hereinafter referred to as YC/YSP) in Ukrainian communities. Possible ways of improvement based on available resources, including certain projects supporting youth centers, are highlighted. Particular attention is paid to the need to improve the youth work system in Ukraine to improve the quality and efficiency of youth services, as well as to increase the level of trust and support of the community. It is noted that the development of YFCs in Ukraine is of strategic importance for ensuring sustainable community development and social stability in the country. A special priority of Ukrainian youth policy is the development of a network of European-style youth centers and spaces, which are essentially centers for practical work with young people. These are unique institutions that promote youth development, civic education, healthy lifestyles, volunteering, youth entrepreneurship, youth mobility, etc. The areas of their work are tailored to the needs and interests of young people in specific localities. There are many challenges among young people, starting with the high level of anxiety and psychological instability of young people, both those who live in Ukraine and those who have moved abroad, low levels of independence and resilience, and the ability to cope with the conditions they find themselves in. In addition, young people are negatively affected by the unstable economic situation in the country, high unemployment and migration (internal and external), destroyed youth infrastructure, and the outflow of personnel working with young people in different regions of Ukraine. At the same time, they focused on one complex problem: the lack of a safe and favorable environment for young people in Ukraine to live, work and realize their potential. The problem is manifested in the inability of young people to cope with the challenges they face as a result of Russia's war against Ukraine, the low level of basic living needs, high levels of anxiety among young people, and low levels of independence and resilience. As a result, young people do not have the opportunity and desire to spend their time on the development of their territorial community, village or city, or the country as a whole. Today, all youth centers and spaces of all forms of ownership operate in Ukraine, including on the basis of educational, cultural, and sports institutions. Such youth centers, platforms, and coworking spaces are already successfully operating in the regional centers of Ukraine, and are also actively developing in small towns and villages of Ukraine. Donetsk region is a clear leader in this regard.

Key words: youth center, community, youth space, civic activism, martial law.

УДК 352/354.1
DOI <https://doi.org/10.32782/rma2663-5240-2024.39.16>

Динник І.П.

к. наук з держ. упр.,
доцент кафедри публічного управління
та адміністрування
Державний торговельно-економічний
університет

Колодкіна І.А.

студентка IV курсу факультету
економіки, менеджменту та психології
Державний торговельно-економічний
університет

Постановка проблеми у загальному вигляді. Проблеми, пов'язані з розвитком мережі МЦ/МП у громадах України, мають значний науковий та практичний вимір і потребують уваги з точки зору вирішення важливих завдань. Основна проблема, в тому, що МЦ/МП у громадах України не завжди забезпечують необхідний рівень соціальної інтеграції молоді, що може призвести до відчуття відчуження серед молоді; пониження їхньої громадської та соціальної активності, а також їхньої потреби до залучення саморозвитку. За умов недостатніх реформаційних змін розглянуто актуальні проблеми, які можуть в майбутньому розбудовувати старі норми в рамках розвитку мереж молодіжних центрів.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідженням розвитку мережі молодіжних центрів та просторів в Україні займалися такі науковці, серед яких: О. Зубаль [2] – дослідження тенденцій серед молоді щодо участі в громадському житті в умовах воєнного стану; І. Нечипорук, П. Петрук [5] – залучення молоді до прийняття рішень, що стосуються вирішення мережевої спільноти.

Мета даної статті полягає у вивченні актуального стану та розвитку мережі молодіжних центрів та просторів у громадах України, враховуючи нові тенденції та поточні виклики в цій сфері.

Виклад основного матеріалу. Тема розвитку мережі молодіжних центрів у громадах є доволі актуальною, особливо в контексті сучасних викликів і загроз, з якими стикається суспільство. Однією з головних складових будь-якого суспільства є його молодь, тим паче під час воєнного стану, де частина молоді на фронті, іншу частину молоді важливо долучати до молодіжної/громадської діяльності, і розвиток молодіжних центрів може виявитися ключовим для забезпечення стабільності та розвитку громад.

Щоб зрозуміти важливість МЦ/МП, варто звернути увагу на дефініцію цього терміну. Згідно з законом України «Про основні засади молодіжної політики», термін «молодіжний простір» визначається як будь-яке місце або спеціально призначена територія, де проводяться заходи та програми для молоді. Це може бути будівля, кімната, територія під відкритим небом або будь-яке інше місце, де молодь може зустрічатися, спілкуватися, вчитися та розвиватися. Молодіжний центр, згідно з цим же Законом, є установою, підприємством або організацією, яка здійснює молодіжну роботу. Це місце, куди молодь може звертатися для отримання підтримки, навчання, вдосконалення навичок, участі в різноманітних заходах та програмах [7].

У більш зрозумілому форматі, молодіжний простір – це місце, створене спеціально для молоді, де вони можуть вільно спілкуватися, навчатися, розвиватися та проводити час. Молодіжний центр – це установа або організація, яка забезпечує роботу цього простору, надаючи різноманітні послуги та програми, спрямовані на підтримку та розвиток молоді.

До додаткових моментів, які можна виокремити з Закону, варто віднести важливість створення таких центрів для забезпечення соціально-педагогічної допомоги молоді, формування позитивних цінностей та розвитку активного громадянського ставлення серед молоді [7]. Також важливо, щоб молодіжні центри забезпечували доступ молоді до інформації та можливостей для самореалізації, надавали консультації та підтримку у вирішенні особистих та соціальних проблем.

Між поняттями «молодіжний простір» і «молодіжний центр» існує відмінність, яку можна розглядати з різних точок зору.

Молодіжний простір – це ширше поняття, яке охоплює будь-яке місце або територію, призначену для активного відпочинку, соціального взаємодії та розвитку молоді. Це може бути будь-яке місце, де молодь може зустрічатися, спілкуватися, навчатися та розвиватися, наприклад, молодіжні клуби, культурні центри, парки, спортивні майданчики тощо.

З іншого боку, молодіжний центр – це конкретна установа або організація, яка діє у межах молодіжного простору. Він зазвичай має своє власне приміщення та персонал, що здійснює різноманітні програми та послуги для молоді. Молодіжні центри можуть надавати різноманітні послуги, такі як освітні курси, тренінги, консультації, культурні заходи, спортивні змагання тощо, спрямовані на розвиток молоді та підтримку їхніх потреб і інтересів.

На наш погляд, саме тому існує ряд причин, чому розвиток мережі молодіжних центрів у громадах є важливим (табл. 1):

Варто звернути увагу, що МЦ/МП створюють таке середовище, де молодь може знаходити однолітків, розширювати соціальні зв'язки та взаємодіяти у групах з подібними інтересами; організують спортивні заходи та надають доступ до послуг з фізичної підтримки: а найголовніше, на нашу думку – МЦ/МП активно працюють над стимулюванням участі молоді в громадському житті, надаючи їм можливість брати участь у громадських ініціативах, волонтерських проектах та навчаючи активному громадянству (табл. 1).

Проблеми розвитку мережі молодіжних центрів у громадах в Україні, зокрема в умовах складної соціально-політичної ситуації,

Таблиця 1

Взаємодія молодіжних центрів у мережах громад: зв'язок між потребами молоді та значенням у контексті розвитку громад

Потреба	Значення молодіжних центрів
Соціальна інтеграція молоді	Надання підтримки та можливості знаходження друзів та зв'язків у сприятливому середовищі.
Розвиток освітніх та професійних навичок	Організація навчальних програм, тренінгів та курсів для підвищення кваліфікації.
Підтримка здоров'я та благополуччя	Пропагування здорового способу життя та надання доступу до послуг з фізичної та психологічної підтримки.
Стимулювання самовираження	Організація культурних та творчих заходів для розвитку творчих здібностей.
Підтримка громадянської активності	Стимулювання участі молоді в громадському житті та навчання активному громадянству.
Протидія викликам та загрозам	Робота з питань, які стосуються молодіжного безробіття, радикалізації, насильства серед молоді та інших викликів.

Джерело: складено автором.

спричинені рядом факторів, що потребують уваги та розв'язання. Насамперед, актуальний стан розвитку мережі молодіжних центрів у громадах України відображає важливість цих центрів у сучасному суспільстві. Зростаюча потреба молоді у місцях для самовираження, навчання, творчості та соціальної активності вимагає постійного розвитку та розширення таких просторів.

Однак, необхідно також враховувати виклики, з якими стикаються молодіжні центри у сучасному світі. Першочерговим серед них є фінансові обмеження та недостатня фінансова підтримка з боку держави, що ускладнює ініціативи зі створення та розвитку молодіжних центрів [7].

Далі, належна увага приділяється проблемам інфраструктури та ресурсів, оскільки багато громад мають обмежений доступ до необхідних приміщень та ресурсів для успішного функціонування молодіжних центрів. Фінансування з боку держави ускладнюють створення та розвиток молодіжних центрів. Міністерство молоді та спорту виділяє до 2% на розвиток молодіжних рухів, все інше йде на спортивні моменти, яку, безумовно, теж є важливими. Але явно проглядається певний розбіг у пріоритетах [5].

Що стосується бюрократичних перешкод, то понадмірна бюрократія та складні процедури реєстрації та отримання дозволів також становлять значну перешкоду для створення та ефективного функціонування молодіжних центрів [5]. Але через встановлення мережі спілкування власників МЦ та МП, зокрема через телеграм чати; до того ж є Всеукраїнський Молодіжний Центр, який не є авторитарною державною установою над ними, але займа-

ється їхніми проблемами, створення активних і ефективних мереж та рекламою – вже допомагають у розвитку мережі молодіжних центрів в громаді.

Крім того, враховуючи умови воєнного стану на Донбасі, молодь у таких регіонах стикається зі значно складнішими проблемами, звичайно що в таких надзвичайних ситуаціях вони дбають про свою безпеку в першу чергу, а не про самореалізацію. На перший план виходять питання безпеки, оскільки молодіжні центри можуть стати об'єктом атак та агресії, що підставляє під загрозу як безпеку молоді, так і персоналу центрів [2]. Зокрема, молодіжні центри повинні бути готові надавати психологічну підтримку та допомагати в реінтеграції молоді, яка стикається з травмами, посттравматичним стресом та іншими наслідками конфлікту. Також у зоні конфлікту може існувати глибокий соціальний розкол та відсутність довіри між різними групами населення, що додатково ускладнює функціонування молодіжних центрів та реалізацію їхніх завдань у вирішенні соціальних проблем.

Для стимулювання молоді, яка поки не має досвіду у громадянській або політичній діяльності, важливо проводити освітні заходи, які розкривають можливі механізми її участі, а також поширювати приклади успішних практик у цьому напрямку. Необхідно акцентувати увагу не лише на участі в молодіжних радах та центрах, але також на підвищенні громадянської активності молоді в різних сферах життя суспільства. Це може включати залучення молоді до роботи в органах місцевого самоврядування через програми стажувань, зустрічі з політиками та державними службовцями, а також участь молодіжних організацій

у громадських радах при органах виконавчої влади [2].

На сьогоднішній день існують різні програми, спрямовані на вирішення проблеми розвитку МЦ в Україні. Проєкт «Волонтер Плюс» втілюється у рамках програми «Розвиток і підтримка молоді Кіровоградської області через молодіжні ініціативи та UPSHIFT», яку реалізує ГО «Слов'янський культурний центр «Задзеркалля» у партнерстві з Дитячим фондом ООН (ЮНІСЕФ). Програма «Волонтер Плюс» втілює широкий спектр дій з метою створення та розвитку молодіжних центрів та просторів в громадах. Ця програма спрямована на активізацію молодіжних ініціатив та розвиток молодіжних спільнот. Шляхом надання грантів та інших форм фінансової підтримки, вона стимулює молодих лідерів до розробки та реалізації проєктів у сфері молодіжної діяльності, включаючи створення та розвиток молодіжних центрів та просторів. Крім того, програма сприяє розвитку співпраці між громадськими організаціями, місцевими владами та молодіжними групами для спільного вирішення проблем та впровадження ініціатив у сфері молодіжної політики [1].

Проєкт «Молодь та майбутнє», реалізований у співпраці з місцевими органами влади та недержавними організаціями, спрямований на створення МЦ у важкодоступних регіонах країни та забезпечує фінансування для їх облаштування. Шляхом надання фінансової підтримки на облаштування та експлуатацію цих центрів, проєкт допомагає забезпечити молоді можливість отримати доступ до освітніх, культурних та розважальних заходів. Крім того, проєкт сприяє розвитку інфраструктури молодіжних центрів та підвищенню їхньої ефективності через впровадження сучасних технологій та методик роботи [4].

Грантова програма «Молодіжні ініціативи», реалізована Громадською організацією «Молодіжна платформа України», надає фінансову підтримку для створення та розвитку МЦ та МП у громадах. Ця програма є важливим інструментом у формуванні молодіжної політики та розвитку молодіжних центрів на місцевому рівні. Шляхом фінансової підтримки проєктів, спрямованих на створення та розвиток МЦ, ця програма стимулює активність молоді та розвиває її потенціал у сфері громадської діяльності. Крім того, грантова програма сприяє формуванню партнерських відносин між громадськими організаціями, місцевими владами та молодіжними групами для спільної реалізації проєктів та ініціатив [3].

Ініціатива «Молодіжна співпраця», реалізована Міністерством молоді та спорту, спря-

мована на створення мережі МЦ/МП у різних регіонах країни з метою обміну досвідом та розвитку молодіжних ініціатив. Шляхом організації мережевих заходів, обміну досвідом та розробки спільних проєктів, ця ініціатива сприяє підвищенню ефективності роботи МЦ та забезпечує їхнє взаємодія з іншими установами та організаціями [3].

На нашу думку, дуже важливою є програма «Молодіжний працівник», що реалізується спільно з Міністерством молоді та спорту України та місцевими органами влади. Ця програма спрямована на підготовку молоді до професійної діяльності в молодіжних центрах та інших соціальних установах. Вона є спільною ініціативою Міністерства молоді та спорту України та місцевих органів влади [6].

Головною метою програми є підвищення якості молодіжної роботи шляхом надання учасникам необхідних знань, навичок та практичного досвіду. Учасники програми проходять комплексний курс навчання, який включає теоретичні заняття, практичні тренінги, стажування та менторську підтримку. Програма спрямована на розвиток різноманітних компетенцій, таких як керування проєктами, спілкування з молоддю, робота в команді, розвиток лідерських якостей та багато іншого. Учасники програми отримують можливість працювати у різних молодіжних центрах та соціальних установах як під час навчання, так і після його завершення. Це дозволяє їм отримати практичний досвід роботи з молоддю під керівництвом досвідчених фахівців та вдосконалити свої навички в реальних умовах [6].

Крім того, на нашу думку програма «Молодіжний працівник» сприяє формуванню професійної спільноти молодіжних працівників, що сприяє обміну досвідом та розвитку колективного потенціалу у сфері молодіжної роботи. Учасники отримують можливість налагоджувати партнерські відносини з іншими організаціями та ініціативами, що сприяє створенню ефективної мережі співпраці в галузі молодіжної діяльності.

З метою вирішення проблем розвитку молодіжних центрів у громадах України, включаючи регіони з конфліктами, необхідно вжити комплексу заходів. Перш за все, важливо розробити та впровадити спеціальні заходи безпеки для цих центрів, особливо у контексті широкого застосування діджиталізації та онлайн-ресурсів. Також слід забезпечити молодіжні центри сучасними та зручними приміщеннями, а також необхідним обладнанням для проведення різноманітних заходів та програм.

Крім того, співпраця з місцевими органами влади, неприбутковими організаціями, школами та іншими установами може покращити доступність та ефективність послуг молодіжних центрів. Надання можливостей для професійного розвитку та підвищення кваліфікації працівників молодіжних центрів також є важливим аспектом удосконалення їхньої діяльності.

Висновки. В контексті розглянутої тематики і результатах проведеного аналізу можна зробити кілька важливих висновків. Спочатку слід відзначити, що розвиток мережі молодіжних центрів та просторів у громадах України стоїть перед складним завданням, що вимагає комплексного підходу та системних змін. Зокрема, потрібно зосередитися на покращенні доступності цих центрів для молоді та забезпеченні їхньої різноманітності та відповідності потребам різних груп населення.

З урахуванням складної соціально-політичної ситуації в країні, включаючи військовий конфлікт на Донбасі та загалом повномасштабне вторгнення росії в Україну, належить приділити особливу увагу забезпеченню безпеки молодіжних центрів у зонах конфлікту. Це передбачає не лише вжиття заходів для запобігання можливим загрозам, але й підвищення готовності до непередбачуваних ситуацій та надання належної психологічної підтримки молоді.

Для успішного розвитку молодіжних центрів та просторів важливими є удосконалення їхньої інфраструктури, підвищення кваліфікації працівників та активний розвиток мережі співпраці як на рівні між центрами, так і з іншими установами та організаціями, що працюють у сфері молодіжної політики. Застосування інноваційних технологій також може значно покращити якість послуг, які надаються у молодіж-

них центрах. Отже впровадження певних змін допоможе зробити розвиток мережі молодіжних центрів та просторів у громадах в Україні більш ефективним та сприяти особистісному розвитку.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Грантові можливості для молодіжних організацій – Центр розвитку ЧАС ЗМІН. Центр розвитку ЧАС ЗМІН – Центр розвитку лідерів змін! Навчаємо, як отримувати грант для соціальних та бізнес проєктів. Навчальні курси для особистісного та професійного зростання. Гранти, проєкти, можливості в ЧАС ЗМІН. URL: <https://chaszmin.com.ua/grantovi-mozhlyvostidlya-molodizhnyh-tsentriv/>
2. Зубаль О. «Маяк відбудови»: інструмент формування нової генерації молоді. *Актуальні проблеми молодіжної та сімейної політики* : 36. робіт, м. Київ. 2024. С. 61–73. URL: <https://enpuir.npu.edu.ua/bitstream/handle/123456789/44054/Zbirnyk%20robit%20peremozhstv.pdf?sequence=1#page=61>.
3. Ініціативи молоді, які показують, що їй не байдуже | Громадський Простір. Громадський Простір | Усе для третього сектору в одному порталі. URL: <https://www.prostir.ua/?news=initsiatyvy-molodi-yakipokazuut-scho-jij-ne-bajduzhe>
4. Молодь – майбутнє України. Facebook. URL: <https://www.facebook.com/molodmaybutnyeukeyrayiny/>
5. Нечипорук Л. І., Петрук Л. П. Молодіжний центр громади: форми організації роботи з молоддю. *The III International Scientific and Practical Conference «Intellectual education of students and schoolchildren of the new generation»*, January 22-24, 2024, Paris, France. 279 p. P. 237–238.
6. Програма розвитку ООН України М-вом молоді та спорту України Держ. ін-т сімейної та молодіжної політики. Програма «Молодіжний працівник». Молодіжний працівник. URL: <https://youth-worker.org.ua/istoriya-programy/>
7. Про основні засади молодіжної політики : Закон України від 27.04.2021 р. № 1414-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1414-20#Text>